

Література:

1. Погрібний С. О. Визначення способу захисту цивільних прав та інтересів. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent_Pogribnyi_sposib_zahistu.pdf
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Діденко Л. В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2020/6.pdf>
4. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-25>

ПОЗИТИВНА ЦИВІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Скрипник Володимир Леонідович

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Правова відповідальність одна із найважливіших, що забезпечують нормальний розвиток економічного обороту, стійкість майнових відносин, заснованих на приватній, муніципальній, державній та інших підходах. Проблеми правової відповідальності у літературі відведено досить багато місця, що не можна не враховувати при дослідженні загального поняття позитивної цивільної відповідальності, її сутності та основних рис.

Вважається, що на сучасну проблему позитивної цивільної відповідальності найбільше звертають увагу американські науковці, наприклад Томас Д. Шнайд відзначає, що позитивна цивільна відповідальність проявляється більш рельєфно у зв'язку з правопорушеннями, але потрібно пам'ятати, що вона існує й під час здійснення правомірних діянь [1, с. 45].

Щодо позитивної сутності правової відповідальності висловлювалися у своїх наукових роботах такі американські дослідники, як Джеймс Гендерсон мол. та Аарон Тверскі: «позитивна цивільна відповідальність – це регульований правом обов'язок дати звіт у своїх діях, чи будуть вони протиправними чи правомірними» [2, с. 26].

Існування позитивної цивільно-правової відповідальності відзначає й Ентоні Метив'є: «...позитивну цивільно-правову відповідальність закріплено в нормі права й тому вона має юридичну підставу. Вона існує та реалізується у правовідносинах за наявності юридичних фактів» [3, с. 57].

На наш погляд, позитивна цивільна відповідальність перебуває у нерозривному зв'язку з негативною (ретроспективною) цивільною відповідальністю, адже позитивна відповідальність впливає на вибір варіанта поведінки суб'єкта цивільного права та його здійснення.

За своїм змістом позитивна цивільна відповідальність – це такий правовий зв'язок, в рамках якого держава, діючи від імені суспільства, формує абстрактний обов'язок усіх суб'єктів виконувати конкретні юридичні обов'язки з метою забезпечення рівності учасників, регульованих цивільним законодавством, відносинами, недоторканістю власності, свободи договору, неприпустимості довільного втручання в приватні справи, необхідності безперешкодного здійснення цивільних прав. Держава виступає гарантом відновлення порушених прав, – суб'єктом, який має право вимагати виконання чинного обов'язку, вдаватися до судового захисту своїх інтересів [4].

У контексті єдності позитивних та негативних засад позитивна цивільна відповідальність може визначатися як обов'язок дотримуватись та виконувати вимоги, передбачені нормами права, що реалізується у правомірній поведінці суб'єктів. А у разі порушення норм права та заподіяння шкоди – обов'язок правопорушника зазнати несприятливих наслідків особистого чи майнового характеру, а також реалізації цих обов'язків, що забезпечено можливістю уповноваженої особи вимагати відновлення порушеного становища.

Як зазначає Стефанчук Р.О., в основі позитивної цивільної відповідальності лежить соціальна необхідність у правовому регулюванні тих чи інших видів позитивних суспільних відносин, виражена законодавцем у вигляді відповідних цим потребам регулятивних правових норм, що вказують суб'єктам права зразки не тільки можливої, а й належної поведінки [5, с. 97]. Мабуть, не можна не погодитися з думкою у тому, що у нормах права тільки виражена цивільна відповідальність, що є однією з елементів правового статусу суб'єктів права. Вони лише владно окреслюють суб'єкту права об'єктивно допустимі межі необхідної правомірної поведінки на

користь суспільства та особистості, тобто цивільна відповідальність – це правова властивість (якість) самого суб'єкта права, змістовно виражена у знаннях ним своїх статусних правових обов'язків, умінні розпізнавати момент їхнього конкретного виникнення в процесі свого правового життя, осмислення цінності їх для власних та суспільних інтересів, позитивної емоційно-чуттєвої оцінки та вольового втілення їх у своїй правомірній поведінці.

Позитивна цивільна відповідальність передбачає активну участь громадян у громадському житті, сприяючи розвитку взаєморозуміння та співпраці, а означає, що людина, дотримуючись моральних та етичних норм, повинна сприяти формуванню позитивного іміджу суспільства та сприяти його стабільності [6, с. 50].

У контексті позитивної цивільної відповідальності, важливо враховувати не лише особисті інтереси, а й загальні потреби суспільства, своєю чергою це вимагає від громадян активної взаємодії, співпраці та участі в різних сферах громадського життя з метою сприяння розвитку та покращення умов для всіх членів спільноти.

Позитивна цивільна відповідальність є важливим чинником право-реалізаційного процесу, оскільки вона сприяє формуванню стійких цінностей справедливості та взаємодії й вона відображає не лише індивідуальний підхід до власних прав, але і відповідальність перед суспільством в цілому, тому цей аспект забезпечує розвиток правової культури та сприяє зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Також, слід зазначити, що позитивна цивільна відповідальність – це комплексна категорія, що не цілком усталилася в сучасності, але системний метод вивчення сприяв виявленню взаємозв'язків між різними правовими елементами, що входять до її структури, та взаємозв'язок її з конституційно-правовою відповідальністю: її підставами, заходами, суб'єктами, інстанціями та механізмом реалізації. Адже конституційно-правову та позитивно цивільну відповідальність у певній інтерпретації можна розглядати як ціле та її частину, як сутність та форму прояву. У зв'язку з цим дуже важливо розглядати методологію позитивної цивільної відповідальності у її різних аспектах, за винятком тенденцій розвитку конституційно-правової відповідальності як соціального явища. Поєднання зазначених методів та методологій визначає звернення не лише до актуальних питань у методології наукових теорій та концепцій позитивної цивільної відповідальності, а й до питань теорії права, які мають міцні методологічні зв'язки з усіма його галузями та інститутами.

Отже, у позитивна цивільна відповідальність – первинне, а ретроспективна – вторинне ставлення юридичної відповідальності. Перша є однією з передумов виникнення другого. Чим вище рівень

відповідальності в активному сенсі, тим краще дотримуються норм суспільної поведінки й тим рідше має місце відповідальність у ретроспективному сенсі.

Позитивна цивільна відповідальність в сучасному суспільстві є неодмінною складовою правової системи та гарантує захист інтересів громадян та підприємств. Правореалізаційний аспект цієї відповідальності визначається її роль у забезпеченні виконання та захисту прав та обов'язків у сфері цивільних відносин.

Література:

1. Schneid Thomas D. Legal Liabilities in Safety and Loss Prevention: A Practical Guide. Jones & Bartlett Learning. 2010. P. 45.
2. Henderson Jr. J., Twerski A. D. Products Liability: Problems and Process. Aspen Publishing. 2021. P. 26.
3. Metivier A. How To Learn And Memorize Legal Terminology. CreateSpace Independent Publishing Platform. 2016. P. 57.
4. Васильєва В. А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг : монографія. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2006. 346 с.
5. Стефанчук Р. О. Захист честі, гідності та репутації в цивільному праві. К. : Науковий Світ, 2001. С. 97.
6. Бервено С. Загальні засади цивільної відповідальності за порушення договірної зобов'язання. *Юридична Україна*. 2006. № 5. С. 50.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-26>

РІШЕННЯ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ СПОРІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОЗАСТОСОВОЇ ПРАКТИКИ

Хомініч Микола Сергійович

*помічник судді Ковпаківського районного суду м. Суми,
аспірант кафедри правосуддя та філософії юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Будь-яка цивільна справа, предметом якої є вирішення земельно-майнового спору, незалежно від конкретного змісту позовних вимог, як правило, закінчується ухваленням одного із судових рішень: